

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Janno Liivak

VANEMALLOHVITSERIDE ARUSAAMAD TAGASISIDEST NING
TAGASISIDESTAMIST SOODUSTAVATEST JA TAKISTAVATEST TEGURITEST
SÕJAVÄELISES VÄLJAÕPPES

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Ülle Säälük (PhD)

Kaasjuhendaja: Karmen Trasberg (PhD)

Tartu 2023

Kokkuvõte

Vanemallohvitseride arusaamad tagasisidest ning tagasisidestamist soodustavatest ja takistavatest teguritest sõjaväelises väljaõppes.

Konstruktiiivsel tagasisidel on oluline roll sõjaväelises väljaõppes. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest sõjaväelises väljaõppes ning seda soodustavatest ja takistavatest teguritest. Töö raames viidi läbi intervjuud kuue vanemallohvitseriga ning andmeid analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi teel. Tulemustena selgus, et uuritavate arusaama kohaselt on tagasiside kahepoolne diskussioon ning toiming, mis kinnistab õpitud. Soodustavate teguritena nimetati vanemallohvitseride põhikursusel omandatud teadmisi ja toodi välja konstruktiivsuse tähtsus. Põhilise takistustena tagasisidestamisel toodi välja seda, et intensiivne väljaõpe ei võimalda tagasiside andmist, samuti nimetati täiendkoolituste vähesust. Et konstruktiivselt tagasisidestada, on oluline kujundada vanemallohvitseride arusaamu ühtlasemaks, pöörates sõjaväelises väljaõppes pedagoogilistele oskustele suuremat tähelepanu.

Võtmesõnad: tagasiside, sõjaväeline väljaõpe, vanemallohvitser, sõjaväeline juhtimine vanemallohvitseridele.

Abstract

Senior NCOs' perceptions of feedback and factors facilitating and hindering feedback in military training.

Constructive feedback plays an important role in military training. The aim of this thesis was to identify senior NCOs' perceptions of feedback in military training and the factors that facilitate and hinder it. Interviews were conducted with six senior NCOs and the data were analysed using qualitative inductive content analysis. The feedback was understood as a two-way discussion and as an action that reinforces learning. The knowledge acquired in the basic course for senior NCOs was identified as a facilitating factor, and constructiveness in giving feedback was emphasised. The lack of intensive training to provide feedback and the scarcity of in-service training were identified as major obstacles to feedback. In order to provide constructive feedback, it is important to develop a more uniform perception of senior NCOs by paying more attention to pedagogical skills in military training.

Keywords: feedback, military training, senior non-commissioned officer, military leadership for the Senior Non-commissioned Officers

Sisukord

Kokkuvõte.....	2
Abstract.....	2
Sissejuhatus.....	4
Tagasisidestamine tänapäeva hariduses	5
Tagasisidestamise iseloomulikud jooned sõjaväelise õppe kontekstis	7
Metoodika	9
Valim.....	9
Andmete kogumine	10
Andmete analüüs	11
Tulemused.....	13
Vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest.....	13
Arusaamad tagasiside olemusest.....	13
Arusaamad tagasisidestamise kasuteguritest õpetajale	14
Arusaamad tagasisidestamise kasuteguritest õppijatele.....	15
Tagasisidestamist toetavad tegurid sõjaväelises õppes.....	15
Instruktorist sõltuvad tegurid	16
Instruktorist mittesõltuvad tegurid	17
Tagasisidestamist takistavad tegurid sõjaväelises õppes	18
Instruktorist sõltuvad tegurid	18
Instruktorist mittesõltuvad tegurid	19
Arutelu	19
Tänuõnad	23
Autorluse kinnitus.....	23
Kasutatud kirjandus	24
Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu kava.....	27
Lisa 2. Uuringus osaleja teadlik nõusolek	29
Lisa 3. Näide kodeerimisest.....	30
Lisa 4. Näide kaaskodeerimisest.....	31
Lisa 5. Kategooriad ja koodid.....	32

Sissejuhatus

Selleks, et õppija õppetöös innukalt õpiks ja usuks oma võimetusse, on vaja konstruktiivset tagasisidet (Vahtramäe, *et al.*, 2011). Tagasisidestamisel on oluline välja tuua soorituse positiivseid ja parandamist vajavaid aspekte, eksimuste korral tuleb anda õppijale soovitusi edaspidiseks ja esitada ettepanekuid soorituse parandamiseks (Sadler, 2010). Kaitseväe peastaabi sõjaväelise õppe eeskirjast (2021) tulenevalt peaksid konstruktiivset tagasisidet andma kõik väljaõppe läbiviijad. Sellele vaatamata ei ole saadud tagasiside tegelikkuses aga õppijate (ajateenijate) jaoks alati konstruktiivne, mistõttu ei pruugi see neile ka soovitud mõju avaldada (Sinnep, 2018). Toimiva tagasiside olemasolul tagatakse hea alus hariduse ja töömaailma sidususeks (Haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035, 2021).

Sõjaväeline väljaõpe on oma olemuselt mitmekülgne ja praktiline (Sõjaväelise väljaõppe eeskiri, 2021), kuid õpikäsitus on jäänud Eesti kaitseväe väljaõppe süsteemis seejuures traditsiooniliseks ning õpetamismeetodid frontaalseks (Sinnep, 2018). Niisamuti on sõjaväelisele väljaõppele ette heidetud liigset mehhaanilist õpetamist (Bumbuc & Macovei, 2021). Eesti kaitseväe ajateenijate arvates on neile suunatud tagasiside liiga negatiivne, seda eelkõige vigade osutamisel. Kuna ajateenijad kardavad saada negatiivset tagasisidet, kardavad nad ühtlasi eksida (Pungar, 2014). Konstruktiivne tagasiside peaks aga vigadele osutamise kõrval kindlasti sisaldama positiivseid külgi, kuna negatiivsele keskendumis hakkab lõpuks langema ka õppijate eneseusk (Sadler, 2010).

Kaitsevägi tegeleb järjepidevalt vanemallohvitseride pedagoogiliste oskuste arendamisega. Sõjaväelise väljaõppe eest vastutab väljaõppejuht, kes kinnitab väljaõppe dokumentatsiooni. Tavaliselt on tegu pataljoni või brigaadi ülemaga. Väljaõppe planeerivad üksuste staabid ning õpet viivad läbi Kaitseväe Akadeemia vilistlastest rühma- ja kompaniiülemad ning rühmavanemad, valdavalt vanemallohvitserid. Üheks rakendatavaks meetodiks nende koolitamisel on muu hulgas näiteks läbiviidavate tundide vaatlemine, mille käigus kontrollitakse õppijatele konstruktiivse tagasiside andmist ning seda, kas õppijaid toetatakse seejuures meetoodiliselt ja kogemuslikult (Kaitseväe peastaap, 2021). Varasemalt on leitud õpetajakoolituse üliõpilaste poolt, et tagasisidestamist takistab peamiselt ajapuudus ning et õpetajad vajavad tagasisideteemalisi koolitusi, õppematerjale ja veebilehti (Hunt & Karm, 2022).

Bakalaureusetöö autorile teadaolevalt pole seni Eesti kaitseväes uuritud tagasisidestamist soodustavaid ja takistavaid tegureid otseselt sõjaväelise õppe kontekstis just

vanemallohvitseride seas. Niisamuti on ebapiisav ülevaade sellest, kuidas vanemallohvitserid üldse tagasisidet, kui õppimise tõhustamise ja konstruktiivsuse näitajana, mõistavad.

Järelikult on vaja uurida kaitseväelasi, kes viivad läbi sõjaväelist väljaõpet. Uurimus annab ülevaate tagasisidestamise mõistmise hetkeseisust vanemallohvitseride seas.

Pole aga teada, kuidas mõistavad vanemallohvitserid tagasisidestamist sõjaväelises väljaõppes. Sellest tulenevalt oli bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest sõjaväelises väljaõppes ning seda soodustavatest ja takistavatest teguritest.

Bakalaureuse töö esimeses peatükis antakse ülevaade tagasisidestamisest. Teises peatükis antakse lühiülevaade sõjaväelise õppe eripäradest tagasisidestamise kontekstis. Kolmandas peatükis kirjeldatakse läbiviidud meetodikat. Neljandas ja viiendas osas esitatakse ülevaade kogutud andmetest, tõlgendatakse saadud tulemusi kõigi uurimisküsimuste valguses ning seostatakse neid sissejuhatuses ja teoreetilises ülevaates toodud seisukohtadega.

Tagasisidestamine tänapäeva hariduses

Selles peatükis antakse ülevaade tagasisidestamise olulisematest punktidest hariduses.

Tänapäeva hariduses peetakse oluliseks, et õpetamine oleks õppijakeskne ja tagasisidel on selles tähtis roll. Tagasisidestamiseks nimetatakse üldises kontekstis selgeid ja arusaadavaid juhiseid edaspidiseks (Jürimäe *et al.*, 2014; Black *et al.*, 2011). Sarnaselt eelnevale toob Shute (2008) välja, et tagasisidestamine kujundava hindamisena parandab õppimist kogu õppeprotsessi aja. Õppimise seisukohalt antakse õppijale infot õppimise tulemustest õpiprotsessi käigus (Haridussõnastik *s.a.*). Tagasiside kommunikatsiooni võttena tähendab õppijatele tulemuste kohta info andmist. Tagasisidestamise protsessi puhul tuleb välja tuua soorituse puudused ja kordaminekud (Ots *et al.*, 2006).

Harro-Loit (2019) toob lisaks välja kirjeldava, neutraalse ja anonüümse tagasiside. Kirjeldav ja neutraalne tagasiside avaldab mõju, kui on vaja anda negatiivset tagasisidet. Anonüümne tagasiside on pigem vajalik siis, kui soovitakse informatsiooni väljaõppeürituse kui terviku kohta. Probleem seisneb sellisel juhul selles, kui tagasiside on antud kursuse lõpus. Seega midagi parandada pole võimalik ja raske on tõlgendada, kuna puudub kontekst. Tagasisidestamisel taseme- ja täiendõppes on õpetajad õppijatele võtmeisikud, luues sellega

õppimist toetava keskkonna. Lisaks peavad õpetajad olema vastuvõtlikud erinevatele muutustele (Haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035, 2021).

Koostöise õppimise kontekstis tuleks tagasisidestada õppijat toetavalt. Kõikide ülesannete, harjutuste, kontrolltööde ja eksamite kohta antav tagasiside maht sõltub osaliselt sellest, mil määral on võimalik tööd parandada (Sadler, 2010). Hattie & Timperley (2007) juhivad oma uurimuses tähelepanu sellele, et harjutuste soorituste parandamiseks tuleb rõhku panna sellele, kuidas antakse positiivset tagasisidet. Vältida tuleks kõrvalekaldumist konkreetsest sooritusest positiivse tagasiside andmisel. Seega on tõhusa tagasisidestamise jaoks vaja olla teadlik harjutuse eesmärgist, eelneva soorituse tulemuslikkusest ja juhistest selle kohta, mida tulevikus vajadusel muuta.

Tagasisidestamisel on omad kitsaskohad. Õppijad ei pruugi alati soovitud moel teadmisi ja oskusi omandada. Õppijate õppimise tempo on erinev ja teadmisi ning oskusi konstrueeritakse vastavalt oma elukogemusele. Sellest tulenevalt ei tohi õpilasi noomida mitterahuldava soorituse puhul. Puuduste puhul peab pakkuma ideid nende parandamiseks ja innustama õppijat oma tegevust jätkama (Ots *et al.*, 2006). Konstruktiiivsele tagasisidele vastupidine on ebakonstruktiiivne tagasiside, mis oma olemuselt on hinnanguline ja võib olla suhteid lõhkuv. Ebakonstruktiiivne tagasiside on näiteks suunatud õpilaste distsipliini probleemide väljatoomisele (Harro-Loit, 2019). Seega õppevaliteet on sellisel juhul kahtluse alla seatud. Võimalike eksimuste parandamiseks tuleb teha ettepanekuid ja anda soovitusi eksimuste parandamiseks (Sadler, 2010). Väike arv väljatoodud puudusi tõstaks oluliselt kvaliteeti, kui nendega tegeleda. Väga hea soorituse puhul ei pruugi hindaja jällegi midagi öelda. Nõrga soorituse puhul võib aga õpetaja olla teadmatutes, kust või kuidas tagasisidestamisega alustada (Sadler, 2010).

Õpetamisel tuleb arvestada õppijate eripäraga Pedaste (*s.a.*). Õppimine peaks nüüdisaegse õpikäsitluse kontekstis jääma õpilasest lähtuvaks, seega õppimisel toetab õppijat tõhusa tagasiside olemasolu ning tugevuste ja arengukohtade väljatoomine (Tartu Ülikool *s.a.*). Tagasisidestamisel tuleb õppijatele sisendada nende tugevaid külgi, tuues esile positiivseid nüansse (Sadler, 2010).

Uurimuse kohaselt on õpetajakoolituse üliõpilaste seas tagasisidestamise põhimõtted õppijate ja õppejõudude arusaamades erinevad, ent mitte vastandlikud (Hunt & Karm, 2022). Kaitseväe Akadeemias, kus koolitatakse tulevasi instruktoreid (Sõjaväeline juhtimine vanemallohvitseridele, 2019) pole autorile teadaolevalt uuritud õppurite ja vanemallohvitseride teadmisi ja oskusi tagasisidestamise põhimõtete kohta. Seega pole hetkel

võimalik võrrelda sõjaväelise väljaõppe ja tsiviil õppeasutuse erinevusi tagasisidestamise arusaamades õppijate ja õpetajate hulgas.

Järgnevas peatükis antakse ülevaade tagasisidestamise iseloomulikest joontest sõjaväelises väljaõppes.

Tagasisidestamise iseloomulikud jooned sõjaväelise õppe kontekstis

Käesolev peatükk annab ülevaate tagasisidestamise olulisematest nüanssidest sõjaväelises õppes Eesti Kaitseväes. Mitmes riigis nagu ka Eestis kasutatakse tagasisidestamisel meetodit, kus antakse hinnang tegevuse järel (ingl after action review – lühend AAR). Üldises kontekstis on AAR lihtne meetod, tuues kokku meeskonnaliikmed organisatsiooni tulemuslikkuse hindamise hõlbustamiseks. Avatult ja ausalt arutatakse lõppenud ülesannet (After Action Review, 2022). Sõjaväelise õppe kontekstis annavad üksuse liikmed ülevaate sellest, mis harjutusel juhtus, ja juhised, kuidas sooritust paremaks muuta (Morrison & Meliza, 1999).

Sõjaväeline väljaõpe eeldab pädevaid instruktoreid, kes annavad tegevuse järel tagasisidet just AAR-meetodil (Chatelier & Fletcher, 2000). Tagasiside sõjaväelises väljaõppes hõlmab õppijate käitumise järjepidevat kontrolli. Tingitud on see erinevatest ülesannetest, mida peab kiiresti lahendama just ohtlikes situatsioonides. Soorituse positiivsed küljed tuuakse tavaliselt välja harjutuse lõpus. Harjutuse läbiviija peab õppijat toetama järjepidevalt (Rakenduspedagoogika õpik, 2002).

Tagasisidestamine nõuab õpetajalt ja õppijalt kohustusi. Õpetajad ja õppijad jagavad eesmärgi, siis on võimalik koostöiselt tugevdada tagasisidekompetentsi. Õpetajad saavad oma tagasiside kujundamise üle järele mõelda ja seda täiustada, hinnates õppijate vaatenurki ja raskusi tagasiside andmisel. Õppijad saavad anda õpetajatele teavet tagasisideoskuse arendamise kohta, jagades oma edu ja probleeme tagasiside saamisel, töötlemisel ja kasutamisel (Carless, 2020). Sõjaväelises väljaõppes on tihtilugu mitu erinevat instruktorit (Sõjaväelise väljaõppe eeskiri, 2021). Õppijatel võib tekkida segadus, kuna õpetajate õpetamise stiil võib olla erinev. Vanemallohvitseride põhikursuse eesmärk on koolitada tulevasi instruktoreid ja sõjaväelisi juhte (Allohvitseride hariduse..., 2015). Seega instruktor, sõjaväelise juhina, vastutab selle eest, et õppijad oskaksid ka ise tagasisidestada (Piirimees, 2021). Seega õpe hõlmab mitut erinevat õpetajat (Bumbuc & Macovei, 2021; Sõjaväelise

väljaõppe eeskiri, 2021). See tähendab, et õpetamise stiil ja tagasisidestamise oskus erinevatel õpetajatel võib olla erinev.

Edasiviiva tagasiside üheks oluliseks nüansiks on ettepanekud muuta väljaõpe efektiivsemaks. Tulevaste instruktorite väljakoolitamisel erinevatel sõjaväelistel tasanditel nõuab õppejõududelt head ettevalmistust. Üheks oluliseks osaks on läbiviidavate tundide vaatlemine ja tagasiside andmine instruktorile, seega peab õppijat toetama meetoodiliselt ja kogemuslikult. Sõjaväelise väljaõppe üheks meetodiks on rollimäng, kus õppijad mängivad stsenaariumis määratletud rolle ning mis peab täitma soovitud õpiväljundit. See võimaldab õppijatel õppida teiste tagasisidest (Sõjaväelise väljaõppe eeskiri, 2021), seega tuleb luua usalduslik ja toetav õhkkond. Tagasisidestama peab konkreetselt ja kirjeldavalt. Vältima peab süüdistamist, kuna see pärsib õppija arengut (Lussier & Achua, 2013). Hoidmaks õppureid aktiivsena ja oma käekäiguga kursis, tuleb peale igat harjutust anda õppuritele õiged vastused. Seega saab õppur tagasiside oma teadmistest. Tagasiside on oluline, kuna harjutuste ajal on vaja lahendada ülesandeid (Rakenduspedagoogika õpik, 2002).

Õppeprotsessi planeerimisel tuleb eelnevalt välja selgitada õpilaste eelteadmised, arvestada õppijate õppimisvajadustega ja vajadusel kavandatud plaanidesse õpetajate omavahelise koostöö tulemusena ühiselt tegevusi planeerida. Sarnasusi leiab ka sõjaväelise väljaõppe eeskirjast, kus kursuse ettevalmistus hõlmab planeerimist, läbiviimist ja kokkuvõtet (Sõjaväelise väljaõppe eeskiri, 2021). Seega vastutavad õppijad ise oma enesearengu eest (Pedaste *s.a.*). Ennastjuhtiva õppimise puhul on õpetaja ülesande kujundaja ja õpilane kannab ise olulist rolli eesmärkide saavutamisel (Tamm *s.a.*).

Sarnasusi Havnes *et al.*, (2012) uurimusega, kus toodi välja õpetajate murekohad nõrkade õppijate pärast, on kajastanud ka Jõgi (2021) oma artiklis, kus on välja toodud, et ajateenijad on kui läbilõige ühiskonnast. Ajateenistusse tulijaid on palju ja nende taust nii füüsilistes kui ka vaimsetes võimetes on erinev. Havnes *et al.*, (2012) toovad oma uurimuses lisaks välja veel raskuse anda tagasisidet passiivsetele ja nõrgematele õppijatele. Keeruline oli kindlaks teha nende õppijate analüüsisioskust tagasisidega arvestamisel. Aktiivsed ja edukad õppijad kasutaksid õpetajapoolset tagasisidet rohkem. Murekohaks on õpilaste võime konstruktiivselt reageerida tagasisidele. Sellest tulenevalt väljendasid õpetajad pahameelt õppijate puhul, kes on akadeemiliselt nõrgemad. Õppijate vaates on välja toodud olukorrad, kus tagasisidet hilisema õppe parendamisel ei kasutatud. Õppijad arvasid, et kaasõpilase tagasiside oli konstruktiivsem (Havnes *et al.*, 2012)

Kokkuvõtlikult võib öelda, et vanemallohvitserid peavad tagasisidestama ajateenijaid, kes on läbilõige ühiskonnast (Jõgi, 2021). Õppijaid on palju, seega on tõenäosus puutuda kokku nõrgemate ja passiivsete õppijatega olemas (Havnes *et al.*, 2012). Eesti Kaitseväes teenivad ajateenijad hindavad selliseid vanemallohvitseri, kelle tagasisidestamise oskus sisaldab konstruktiivsust ja eksimuste korral välditakse negatiivset suhtumist (Pungar, 2014). Tagasisidestamine peab sisaldama positiivseid ja edasiviivaid nüansse (Sadler, 2010). Teada on, et mitte ainult tsiviilmaailmas, vaid ka Eesti Kaitseväes aitab õppimisele kaasa teise õppuri tagasiside (Kütt & Männiste, 2014). Seega eeltoodule võib õppijal tekkida tagasisidestamisel segadus ja tagasiside pole enam tõhus. Sellest tulenevalt on bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest sõjaväelise väljaõppe kontekstis ning seda soodustavatest ja takistavatest teguritest.

Eesmärgist tulenevalt on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Missugused on vanemallohvitseride arusaamad tagasisidest?
2. Mis soodustab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises väljaõppes?
3. Mis takistab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises õppes?

Metoodika

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest sõjaväelises väljaõppes ning tagasisidestamist soodustavatest ja takistavatest teguritest. Tulemuste välja selgitamiseks kasutatakse uurimustöös kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivne uurimusmeetod annab võimaluse intervjueeritavate kogemuste ja tõekspidamiste mõistmiseks (Laherand, 2018).

Valim

Käesolevas uurimustöös kasutati sihipärast valimit, kuna intervjueeritavad olid kõige tüüpilisemad esindajad antud uurimustöös (Õunapuu, 2014). Valimi moodustamise kriteeriumiks oli, et uuritavad oleksid tegevteenistuses, lõpetanud vanemallohvitseride põhikursuse ja omama vähemalt kolmeaastast teenistusstaazi instruktorina. Autori hinnangul oli kolm aastat staaži sõjaväelise õppe läbiviijatena piisav aeg, tutvumaks väljaõppe dokumentatsiooni ja väljaõppe eripäradega. Vanemallohvitseride põhikursuse (VAPK) õppekava eesmärgiks on tagada õpe tulevastele rahuaja instruktoritele. Selle kursuse pedagoogikamooduli üheks õpiväljundiks on väljaõppe põhimõtete, ülesehituse ja väljaõppe

läbiviimist reguleerivate dokumentide mõistmine (Sõjaväeline juhtimine vanemallohvitseridele, 2019). Seega olid vanemallohvitserid saanud piisavalt teadmisi ja mõistmist kuidas tagasisidestada.

Andmete kogumine

Uuringu andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuude kaudu. Antud meetod annab võimaluse paindlikult küsimusi kohandada ja vajadusel ümber sõnastada (Lepik et al., 2014). Poolstruktureeritud intervjuu kava on välja toodud lisana (lisa 1).

Uurimuse läbiviimiseks saatis bakalaureusetöö autor e-kirja kolmele pataljoniülele. Kiri sisaldas lühidalt uurimustöö eesmärki ja palvet võimaluseks viia läbi kuni neli intervjuud väljavalitud väeosa vanemallohvitseridega. Saanud pataljoniülelt nõusoleku, helistas bakalaureusetöö autor kuuele, erinevates väeosades teenivale vanemallohvitserile. Väljavalitud vanemallohvitseridele andis bakalaureusetöö autor võimaluse vabatahtlikult uurimuses osaleda. Valimisse valitud vanemallohvitserid olid kõik nõus uurimuses osalema. Intervjuude ajad ja kohad lepiti kokku telefonivestlusel. Lisaks küsis bakalaureusetöö autor nõusolekut intervjuu salvestamiseks. Konfidentsiaalsuse tagamiseks kasutati uurimustöös pseudonüüme. Lisaks võeti intervjuueeritavatelt kirjalik teadlik nõusolek uuringus osalemiseks (lisa 2).

Lõpliku valimi moodustas kuus vanemallohvitseri (vt tabel 1). Instruktorite keskmine vanus oli 28,8 aastat. Kõik intervjuueeritavad olid olnud ajateenijate väljaõppe läbiviijad vähemalt kolm aastat. Sõjaväelise õppe läbiviijate keskmiseks staažiks kujunes 7,3 aastat.

Tabel 1. Intervjuueeritavate taustaandmed

Pseudonüüm	Vanus	Ametikoht, VAPK lõpetamise aeg	Teenistusstaaž instruktorina	Sõjaväeline haridus
AO 1	26	RV, 2022	3,5	Kutseharidus
AO 2	27	RV, 2020	6	Kutseharidus
AO 3	27	RV, 2020	5,5	Kutseharidus
AO 4	24	RV, 2022	4	Kutseharidus
AO 5	34	RV, 2015	12	Kutseharidus
AO 6	35	RV, 2022	13	Kutseharidus

Märkused AO - allohvitser; RV – rühmavanem; VAPK – vanemallohvitseride põhikursus

Koostöös juhendajaga valmis esialgne intervjuu kava, mille koostamisel lähtuti uurimuse eesmärgist ja uurimusküsimustest ning tugineti varasematele uurimustele. Intervjuu koosnes kolmest osast. Esimene osa moodustas taustküsimused ja teises ning kolmandas osas

keskenduti uurimusküsimustele, kus selgitati välja arusaamad tagasisidestamisest ning soodustavatest ja takistavatest teguritest tagasisidestamisel sõjaväelises õppes.

Intervjuud toimusid silmast silma erinevate väeosade klassiruumides. Intervjuude salvestamiseks kasutas autor isikliku mobiiltelefoni helisalvesti funktsiooni. Silmast silma intervjuu puhul esitas töö autor küsimused suuliselt, tehes intervjuu kava mustandile tähenduslikke märkmeid (Beilmann, 2020). Intervjueeritavatel oli võimalus tutvuda peale intervjuud lõputöö teoreetilise ülevaatega ja transkriptsiooniga. Teoreetilist materjali tahtis lugeda üks instruktor ja transkriptsiooni vastu tundis samuti huvi üks instruktor. See andis võimaluse intervjueeritavatel täiendusi ja täpsustusi teha. Täpsustusi teha ei soovitud. Intervjuude keskmiseks pikkuseks tuli 28 minutit ja 29 sekundit.

Andmete analüüs

Andmete töötlemisel kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi, sest see aitas koondada ulatuslikke ja mitmekesiseid andmeid lühidalt ning aitas luua selgeid seoseid lähtuvalt uurimuse eesmärgist (Thomas, 2003). Saadud andmeid kasutasin bakalaureusetöös ja see oli vanemallohvitseridega kooskõlastatud.

Andmeanalüüs viidi läbi kolmes etapis: intervjuude transkribeerimine ja toimetamine, transkriptsioonide kodeerimine ning kategooriate moodustamine. Esimeses etapis toimus intervjuude helifailide üles laadimine isikliku mobiiltelefoni mälust kõnetuvastuse ja transkriptsiooni veebikeskkonda, mis on välja töötatud TTÜ infotehnoloogia teaduskonna tarkvarateaduste instituudis (Alumäe & Olev, 2022).

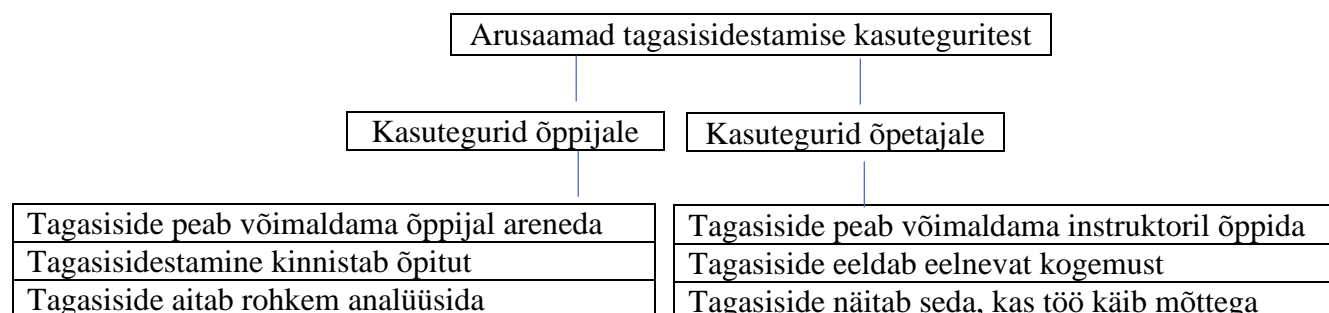
Peale transkriptsioonide valmimist kuulati need autori poolt vähemalt kahel korral üle ja toimetati keeleliselt arusaadavamaks. Helifailide kuulamiseks kasutati isikliku sülearvuti Windows Media Playeri heli funktsiooni. Slängi transkribeerimata jätmine hõlbustas teksti lugemist ja sellest arusaamist (Laherand, 2018). Teksti mõistmiseks märgistati intervjueerija musta ja intervjueeritava tekst sinise värviga. Lugemise hõlbustamiseks märgistati intervjueeritava teksti algus sõnaga „Tema“ ja intervjueerijal sõnaga „Mina“. Konfidentsiaalsuse tagamiseks eemaldati transkriptsioonist nimed, isikuandmed, ja väeosade nimed. Parandatud transkriptsioonide lehekülgede keskmiseks arvuks tuli kaheksa lehekülge teksti.

Järgnevalt viidi läbi andmete kodeerimine kõigi uurimisküsimuste lõikes. Selleks laeti intervjuude transkriptsioonid veebikeskkonda QCMap (Mayring, 2022). Kodeerimisel märgistati tooni andvad sõnad, laused või lõigud ning tähistati märksõnadega. Kodeerimine

hõlbustas süveneda kogutud andmetesse, leida sarnasusi ja erinevusi (Kalmus et al., 2015). Näide kodeerimisest on välja toodud lisana (lisa 3). Andmeanalüüsi usaldusvääruse tõstmiseks kasutas autor Denzini ja Lincoln (2011) soovitus kasutada kaaskodeerija abi. Esimene uurimisküsimus kodeeriti ühe intervjuu puhul paralleelselt käesoleva töö juhendajaga. Paralleelselt otsiti intervjuust tähenduslikke kohti omavahel aru pidamata ja sõnastati neist koode. Seejärel võrreldi leitud üksusi ja sõnastatud koode. Sarnase tähendusega koodid ühtlustati. Näide kaaskodeerimisest on välja toodud lisana (lisa 4).

Kolmandas etapis toimus kategooriate moodustamine. Kategooriaks nimetatakse sarnaste koodide kogumit, millele on antud nimetus (Kalmus et al., 2015). Sarnased koodid koondati ühte kategooriasse. Esimese uurimisküsimuse koodide analüüsil moodustas esimese uurimisküsimuse tulemusena kaks alakategooriat. Näidis esimese uurimisküsimuse peakategooriate, alakategooriate ja koodide moodustumisest on järgneval joonisel (joonis 1).

Joonis 1. Esimese uurimisküsimuse peakategooria, alakategooriad ja koodid

Kokku moodustus esimese uurimisküsimuse *Missugused on vanemallohvitseride arusaamad tagasisidest?* alla kaks peakategooriat: arusaamad tagasiside kasuteguritest ja arusaamad tagasiside olemusest ning kaks alakategooriat: tagasiside kasutegurid õpetajale ja tagasiside kasutegurid õppijale. Teise uurimisküsimuse *Mis soodustab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises väljaõppes?* analüüsi tulemusena moodustus kaks kategooriat: instruktorist sõltuvad ja mittesõltuvad tegurid. Kolmanda uurimisküsimuse *Mis takistab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises õppes?* analüüsi tulemusena moodustus samuti kaks kategooriat: instruktoritest sõltuvad ja mittesõltuvad takistused tagasisidestamisel sõjaväelises väljaõppes. Koodipuud peakategooriate, alakategooriatega ja koodidega kõikide uurimisküsimuste kaupa on välja toodud lisana (lisa 5).

Autor pidas andmekogumisel ja andmete analüüsil kinni heast teadustavast (Hea Teadustava, 2017). Seega tagati intervjuueeritavate vabatahtlikkus ja nõusolek intervjuu salvestamiseks. Lisaks küsis autor luba saadud info kasutamiseks bakalaureusetöös.

Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest sõjaväelises väljaõppes ning tagasisidestamist soodustavatest ja takistavatest teguritest. Intervjuude kodeerimise ja kategoriseerimise tulemused esitatakse vastavalt uurimisküsimuste järjestusele. Moodustunud kategooriatest on loodud alapealkirjad. Kaldkirjas olev tekst ilmestab tsitaate. Tingmärk /.../ näitab tsitaadis mitteolulise koha eemaldamist. Tsitaate on autori poolt loetavuse huvides korrigeeritud.

Vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest

Esimese uurimisküsimuse, *Missugused on vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest*, analüüsi tulemusena moodustus kaks peakategooriat: arusaamad tagasiside olemusest ja arusaamad tagasisidestamise kasuteguritest. Teisest peakategooriast, tagasisidestamise kasutegurid, moodustus kaks alakategooriat: tagasiside kasutegurid õpetajale ja õppijale.

Arusaamad tagasiside olemusest

Kirjeldades tagasisidestamist oma olemuselt, leidsid intervjuueeritavad, et tagasisidestamine peab olema mitmekesine suuline diskussioon, info vahetamine, aus kriitika, heade ja halbade nüansside kogum, läbirääkimine ja soovitus edaspidiseks. Uuritavate sõnul antakse tagasisidet sõjaväelises õppes individuaalselt või grupile. Lisati ka seda, et tagasisidestamisel, olenevalt situatsioonist, räägitakse sellest mis on vajaka, ja tagasisidestamine peab olema alati eesmärgipärane.

Mis oli nagu hästi, mis oli halvasti ja vastavalt sellele, siis kuidas ja milliseid parandusi peaks tegema enne kui alustad järgmist tegevust (AO. 1)

Samas oli uuritavate hulgas ka neid, kes pidasid tagasisidestamist lühikokkuvõtteks ja teiste instruktorite isiklikuks arvamuseks. Uuritavate arvates eeldab tagasisidestamine sõjaväelises väljaõppes pedagoogiliste lisakursuste olemasolu sellepärast, et tagasisidestamist analüüsitult teha. Oluliseks peeti seda, et kõik õpetajad ja instruktorid peavad oskama tagasisidestada niimoodi, et see oleks õppijale kasulik.

Kindlasti on, eriti kui see on eesmärgipärane, tulebki näiteks, kas siis nädalane mingi päev kaks, kus on selle kursuse raames, kas siis õpitakse uusi tagasisidestamise võimalusi, areng on olnud aastate jooksul hüppeline. See on minu arust tähtis, et peab olema see täiendkoolitus. Tagasiside ongi siis selle situatsiooni järgse tegevuse läbirääkimine, mida tuleb harjutada erinevatel koolitustel (AO. 4)

Samuti oli uuritavate seas ka neid, kelle jaoks oli oluline see, et tagasisidestamine peab algama alati negatiivsega ning kelle jaoks üldine tagasisidestamine pedagoogilises kontekstis on jäänud ajale jalgu.

Kui hinnates oma kaaskolleege, kes on olnud kauem teenistuses, siis pigem ütleks, et kohati on see jäänud natukene, mida kutseõppegrupis vähemalt tänasel päeval õpetati, jäänud selles mõttes nagu ajale jalgu (AO. 3)

Kokkuvõtvalt tõid intervjueeritavad välja, et tagasisidestamise on hinnangute andmine, olles oma olemuselt mitmekesine. Oluliseks peeti, et õpetajal tuleb end tagasiside ajal õppija rolli panna. Uuritavate arvates peaks tagasisidestamist alustama õppija. Lisati veel, et tagasiside ei tohi olla liiga pikk ja negatiivsete nüanssidega ei tohiks liialdada. Uuritavad tõid välja, et tagasisidestamist, olenemata situatsioonist, kästakse teha ja see peab toimuma peale igat harjutust. Veel leiti, et sõltumata ajalisest piirangust peab tagasiside toimuma, kasvõi põhiasjad peab välja tooma. Leiti, et tagasisidestamisel on õpetaja see, kes otsustab, mis on oluline välja tuua.

Arusaamad tagasisidestamise kasuteguritest õpetajale

Intervjueeritavate sõnul esinesid tagasisidestamise kasutegurid õpetajale siis, kui tuuakse välja õppijate head ja halvad küljed, kuna see aitab tulevikus õpilast paremini suunata ning tagasiside näitab seda, kas töö käib mõttega. Mõttega töö all peeti silmas seda, et õpilane on vastavalt tunni sisule fookuses ja ei tegele kõrvaliste asjadega.

Ja see on väga olulise tähtsusega põhjus, miks ma seda nii arvan, on see, et tagasisidestamisel tulevad alati välja need õppijate head ja halvad küljed, mida siis on võimalik tulevikus parandada. (AO.3)

Intervjueeritavate arvates on olulisteks teguriteks tagasisidestamisel instruktorite analüüsisoskus ja eelnev kogemus instruktoritöös. Tagasisidestamisel peavad nii õpetaja kui õpilane üksteisest aru saama. Intervjuudest ilmnes, et tagasisidestamine on instruktori jaoks õpitav protsess. Lisati veel, et tagasisidestamist peab alustama hoopis õpetaja.

Et kui on uus isik või uus rühm, kes on teenistusse tulnud, nii-öelda uus ajateenija, siis kõigepealt ma alustan tagasisidestamist ise (AO. 1)

Intervjueeritavad leidsid, et tagasiside peab võimaldama ka instruktoril õppida ja tagasisidestamist võivad ka õppijad ise teha, juhul kui situatsioonülesanded korduvad.

Arusaamad tagasisidestamise kasuteguritest õppijatele

Intervjuudest ilmnes, et tagasisidestamine võimaldab õppijal õppeprotsessis areneda, laiendab õppijate silmaringi ja kinnistab õpitut. Rõhutati just tagasisidestamise andmise oskust, kuna see aitab kaasa analüüsisioskuste arendamisele.

Ja otse loomulikult, sest et ennem kooli tulekut siukest konstruktiivse tagasiside andmise oskust, kui sellist nagu tegelikult ei olnud ja peale koolis käimist sai nagu algteadmised ja põhitõed, kuidas seda head tagasisidet siis anda, millest oleks ka siis nagu sõdurile kasu, et saaks sellest õppida midagi nii tema kui ka mina ise (AO. 1)

Toodi välja, et tagasisidestamisel peaks vältima liigseid emotsioone. Uuritavate hulgas oli ka neid, kes tõid välja selle, et tagasisidestamise oskus on vajalik ka õppijale.

Kui sõdur teeb situatsiooniülesande ära siis ta teab, et nüüd ma pean midagi ütleva, et mis läks halvasti, mis läks hästi, et selles mõttes kui sõdur õpetab sõdurit, siis ilmselgelt see on ka vajalik nendel endal, et seda tagasisidet teha ja osata seda tagasisidet anda. (AO. 5)

Kokkuvõtvalt kirjeldasid vanemallohvitserid tagasisidestamist oma olemuselt mitmekesiselt. Põhilisena toodi välja tagasisidestamine kui diskussioon, läbirääkimine, hinnangute andmine, heade ja halbade nüansside kogum ning tagasisidestamine, kui soovitude andmine edaspidiseks. Tagasisidestamist peeti sõjaväelise väljaõppe lahutamatuks ja väga oluliseks osaks, mille käigus peab vältima liigseid emotsioone. Põhilised kasutegurid õpetajale olid need, kus õpetaja saab teada õpilaste head ja halvad küljed mida tulevikus arendada või vajadusel vältida. Kasutegurid õppijate jaoks tagasisidestamisel olid oma arenguvõimaluste teada saamine ja analüüsisioskuste arendamine.

Tagasisidestamist toetavad tegurid sõjaväelises õppes

Andmeanalüüsi tulemusena moodustus teise uurimisküsimuse, *Mis soodustab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises väljaõppes*, alla kaks kategooriat:

instruktorist sõltuvad ja instruktorist mittesõltuvad tegurid. Järgnevalt esitatakse tulemused alakategooriate kaupa. Lisatud on tsitaate ja selgitusi.

Instruktorist sõltuvad tegurid

Intervjueeritavad vanemallohvitserid tõid tagasisidestamisel sõjaväelises väljaõppes toetava tegurina välja selle, et kasuks tuleb instruktorite eelnev teenistuskogemus, reflekteerimise oskus ja konstruktiivsus. Samuti peeti oluliseks, et õpetaja peab kindlasti olemaga vastava väljaõppe teemaga kursis.

Teema peab endale selgeks tegema ja siis me saame sealt edasi minna, ehk siis minu enda puhul, kui ma hakkasin tunde andma või midagi siis minu jaoks oli väga raske teha seda, et kui ma ei ole eelnevalt teemaga tutvunud ehk ma pean teema endale selgeks tegema ja siis ma saan seda teistele ka edasi anda. (AO. 2)

Intervjuudest ilmnes veel, et tagasiside õpilasele peab olema eesmärgipärane, tooni annab tagasihoidlik asjakohane huumor ja instruktor peab oma vigu ja eksimusi tunnistama.

Et siis ma ei saa nagu öelda neile. Kuule vale oli, siis ma ütleni järgmine nädal annan teile teada, katsetan ära ja et siis ma saan anda nagu tagasisidet selle kohta (AO. 2)

Oluliseks peeti seda, et instruktorid oleks tagasisidestamisel keskendunud ja tagasisidestaksid pühendunult. Tagasisidestamise üheks olulisemaks kasuteguriks vanemallohvitseride jaoks oli see, et õpetajad kontrolliksid ja väldiksid liigseid emotsioone. See tähendab, et instruktorid peavad jääma, olenemata situatsioonist, rahulikuks ja vaoshoituks.

Ikka on jah, eriti alguses, kui nad õpivad, sealt ei saagi midagi tulla, mitmeid kordi üle korrates võib instruktor ägestuda, seda aga ei tohi juhtuda /.../ Esimese korra kohta ei saagi midagi väga palju nõuda. Et kui sa oled põhjaliku teoreetilise osa läbi viinud ja suurem osa on aru saanud ja mingi jagu ei saanud mitte midagi aru, siis jah, on selliseid asju ette tulnud, et kus ei saada aru, või ei keskenduta, siis võtame aja maha. Panen pausi peale nii-öelda selle olukorra ja seletan uuest asjad üle. (AO. 6)

Intervjueeritavate arvates peab õpetaja tagasisidestamisel olema aus ja julge. Samuti toodi välja, et noorema põlvkonna instruktorid oskavad tagasisidestada paremini juhul, kui eelnevalt on instruktor teinud soorituse analüüsi. Mitmed uuritavad tõid välja, et tagasisidestamist toetab tõlgi abi. See tähendab, et kui instruktor rakendab õppeprotsessis kedagi kes tõlgib neile, kel on puudulik riigikeele oskus.

Keelebarjääri puhul ma pigem keskenduksin jah, sellele, et tagasiside peab olema lihtsam, vajadusel kasutada tõlgi abi, pigem hästi lihtsalt pidepunktid, millest kinni võtta, mida järgmine kord siis teisiti teha. (AO. 4)

Leiti veel, et kolleegi tunnivaatlus toetab tagasisidestamist instruktori oskuse arendamisel. Ajateenijate puhul soodustab tagasisidestamist see, kui instruktor võtab tagasisidestamisel initsiatiivi. Oluliseks peeti ajaga kaasas käimise vajalikkust just pedagoogiliste oskuste arendamisel tagasisidestamise kontekstis. Leiti, et tagasisidestamist toetab motivatsiooni kõne ja suuline tagasisidestamine. Samas oli uuritavate hulgas ka neid kes pidasid oluliseks kirjalikku tagasisidet ja tagasisidestamist, kus tuuakse välja negatiivsed nüansid. Veel leiti, et tagasisidestamist soodustab eneseväljendusoskus ja aus kriitika. Intervjuueeritavate hulgas oli ka neid, kes pidasid oluliseks „auru välja laskmist“ peale harjutust ja enne tagasisidestamist.

Instruktorist mittesõltuvad tegurid

Uuritavad töid intervjuudes välja, et VAPK ja materjalid, mida seal kasutatakse, soodustavad tagasisidestamist. Veel leiti, et tagasisidestamist instruktori jaoks soodustab pedagoogiline lisakursus ja erinevad õppejõud. Samas oli ka neid, kes pidasid oluliseks juhtkonna poolt tagasisidestamiseks antud kindla vormi olemasolu ja mitteeristava hindamise vormi rakendamist. Olgugi, et instruktorite kogemused ja eelnev praktika soodustab tagasisidestamist, oli uuritavate seas neid, kes positiivse näitena töid välja noorema põlvkonna, kelle tagasiside andmise oskused on paremad.

Ma pigem kaldun arvama seda, et need, kes on vähem siis nii-öelda teenistuses olnud, et need nooremad olijad nii-öelda oskavad anda teatud mõistes võib-olla siis seda tagasisidet konstruktiivsemalt või paremini (AO. 1)

Veel leiti, et tagasisidestamist soodustab instruktori jaoks teiste instruktorite kogemus ja konstruktiivne arutelu. Samuti toodi toetavana tegurina välja teiste õppijate tagasiside. Uuringu tulemused osutasid ka sellele, et tagasisidestamisel peab olema kindel protseduur. Oluliseks peeti seda, et tagasisidestamisel peavad kõik õppijad sõna saama. Veel lisati, et tagasiside ei tohiks olla ajaliselt liiga pikk ja väikesele grupi suurusele on parem tagasisidet anda. Intervjuudest ilmnas, et tagasisidestamist soodustab kõikide osapoolte kaasamine ja väiksem arv instruktoreid ning probleemsete õppijate eraldamine. Probleemsete õppijate eraldamise all peeti silmas väiksemate gruppide moodustamist. Mõeldud oli õpetavate selekteerimist parema õppimise efekti saavutamiseks tugevamasse-, keskmisse-, ja

nõrgemasse gruppi. Instruktorite arvates oli just takistuseks see, et õppegruppid on liiga suured ja väiksemate gruppide moodustamine on seega keeruline, kuna puudub piisav arv instruktoreid.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et tagasisidestamist soodustavad tegurid instruktorist sõltuvalt on enese arendamine pedagoogika vallas, eelnev kogemus instruktorina ning aus ja julge suhtumine tagasisidestamise protsessis. Instruktorist mittesõltuvateks teguriteks olid, et tagasisidestamist soodustab VAPK läbimine, juhtkonnapoolsed analüüsid ja mitteristav hindamine.

Tagasisidestamist takistavad tegurid sõjaväelises õppes

Andmeanalüüsi tulemusena moodustus kolmanda uurimisküsimuse, *Mis takistab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises väljaõppes*, alla kaks kategooriat: instruktorist sõltuvad ja instruktorist mittesõltuvad tegurid. Järgnevalt esitatakse tulemused alakategooriate kaupa. Lisatud on tsitaate ja selgitusi.

Instruktorist sõltuvad tegurid

Läbiviidud uuringu tulemustest sõjaväelise väljaõppe tagasisidestamise takistavatest teguritest tuli ilmsiks instruktorite puudulik hariduse tase sõjaväelises õppes ja erialase teadmiste puudumine. Veel leiti, et õpetatavate riigikeele oskus on puudulik ja osaliselt on ajateenijatel vähene motivatsioon õppida. See tähendab, et instruktor peab motiveerima õppijaid, mis on aega nõudev protsess. Toodi välja, et õppijad kalduvad tihtilugu tagasisidestamisel teemast kõrvale.

Intervjuudest ilmnest veel, et tagasisidestamist takistab instruktorite pikaajaline staaž, liiga kaua ühe kohe peal töötamine ja õppijate vähene kaasamine tagasisidestamise protsessi. Samas toodi välja tagasisidestamise takistavate teguritena ajale jalgu jäänud pedagoogiliste teadmiste ja oskuste kompetentsi ja oskamatus vigu leida. Veel leiti, et instruktorite enese reflekteerimise oskuse puudumine, tagasisidestamise julgus ja keskendumisraskused on takistuseks sõjaväelise õppe tagasisidestamise protsessis. Samas oli uuritavate hulgas ka neid, kes tõid välja instruktorist sõltuva takistava tegurina instruktorite vähese kogemuse tagasisidestamisel ja mõõduka huumori puudumise tagasisidestamise protsessis.

Kui on ka selline kerge huumor või sõbralik joon sealjuures, see siis lihtsustab sellel kuulataval grupil seda infot vastu võtta (AO. 3)

Uuritavate hulgas oli ka neid, kes tõid tagasisidestamist takistavate teguritena välja ropendamise, liiga kõva hääle ja targutamise. Leiti et tagasisidestamist takistab väsimus ja õppijate vähene kaasamine ning liiga pikad tagasisided. Samas oli uuritavate hulgas ka neid, kes tõid takistusena välja kindla tagasisidestamise struktuuri puudumise, instruktorite puuduliku eneseväljendusoskuse ja oskamatus väljõpet planeerida. Leiti veel, et tagasisidestamist takistavad tegurid on väljaõppekoha ülesehitus, oskamatus õppeprotsessis koostada kontrollküsimusi. Leiti ka, et enne õpet läbiviidav õppijate taustauuring teadmiste osas on ebapiisav.

Instruktorist mittesõltuvad tegurid

Uuritavad tõid intervjuudest välja, et teoreetilisi materjale, mille põhjal tagasisidestamist õppida, napib. Veel leiti, et õpetatavate (ajateenijate) tase on erinev ja õppijate grupid on liiga suured. Samuti heideti ette pedagoogiliste täiendkoolituste vähesust ja eristavat hindamist.

Ma selles mõttes väga ei poolda eristavat hindamist /.../ meil on kindlad kriteeriumid /.../ näiteks laskmistel ei ole vahet kas 5 või 10 punkti /.../ meil on oluline soorituse tagasiside, mis kujundab õppija hoiakut saada veel paremaks laskjaks (AO. 4)

Uuritavate hulgas oli ka neid, kes tõid takistavate teguritena välja liiga intensiivse õppe, ajapuuduse eneseanalüüsiks ja teadmatuse juhtkonna tasemel kirjalike tagasisidestamise analüüsi tulemustest. Leiti veel, et õpetatavatel on raskusi asjadest arusaamisega. Samas oli uuritavate hulgas ka neid, kes tõid takistusena välja liiga suure arvu instruktoreid. See tähendab, et erinevate instruktorite õpetamise stiil ja tagasisidestamise oskus on erinev. Uuritavate arusaamades tekkis segadus, et asju õpetatakse erinevalt.

Kokkuvõttena selgus kolmanda uurimusküsimuse vastuseks, et instruktorist sõltuvad takistavad tegurid tagasisidestamisel sõjaväelises õppes on puudulik sõjaväeline hariduse tase, pikaajaline staaž ja reflekteerimise oskuse puudumine. Instruktorist mittesõltuvad tegurid olid tagasisidestamiseks eraldatud ebapiisav aeg, eristav hindamine, õppijate erinev tase ja erinevate instruktorite õpetamise stiilid.

Arutelu

Allõhvitseride roll Eesti Kaitseväes on olla juht, instruktor ja erialaspetsialist vastavalt oma pädevusele. Põhiülesanneteks on õppe ja kasvatustöö korraldamine sõjaliste ülesannete täitmiseks (Kaitsevägi, 2015). Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada

vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest sõjaväelise väljaõppe kontekstis ning tagasisidestamist soodustavatest ja takistavatest teguritest. Alljärgnevalt arutletakse uurimisküsimustest lähtuvalt olulisemate tulemuste üle, tuuakse välja bakalaureusetöö piirangud, praktiline väärtus ja soovitus edasiseks uurimuseks antud teema kontekstis.

Esimese uurimisküsimuse, *Missugused on vanemallohvitseride arusaamad tagasisidest, moodustus kaks peakategooriat: arusaamad tagasiside kasuteguritest õpetajale ja õppijale ning arusaamad tagasiside olemusest. Kasuteguritest õpetajale tuli intervjuueeritavate puhul ilmsiks, et tagasisidestamine peab võimaldama instruktoril õppida. Sama toob välja ka Piirimees (2021), et tagasisidestamisega õpib ka õppur. Kasuteguritest õppijale kirjeldasid intervjuueeritavad tagasisidestamist kui protsessi, mis peab võimaldama õppijal areneda, seega tagasisidestamine on vajalik ka õppijale. Piirimees (2021) toob välja, et instruktorite kohustus on õpet planeerida selliselt, et tagasisidestamise protsess oleks õppijale arusaadav ja üheselt mõistetav. Lisaks toob Piirimees (2021) välja just vastastikuse õpetamise näite minitundide näol, kus õppetöösse on kaasatud erinevate tasemete kaitseväelased. Kokkuvõtvalt võib öelda, et tagasisidestamine on sõjaväelise õppe koostöine kahepoolne osa.*

Esimese uurimisküsimuse teise peakategooria, *tagasiside olemus*, vastustest selgus, et tagasisidestamine on oma õpetatavatele hinnangu ja juhiste andmine kogu õppeprotsessi jooksul ja seda erinevates tunni etappides. Shute (2008) ja Hattie & Temperley (2007) on samuti välja toonud, et tagasisidestamine peab toimuma kogu õppeprotsessi jooksul. Uuritavad kirjeldasid tagasisidestamist oma olemuselt, kui juhiste andmist edaspidiseks. Sarnaselt uuritavate kirjeldusele on ka mitmed teised autorid, nagu Jürimäe *et al* (2014) ja Black *et al* (2011) kirjeldanud tagasisidestamist kui selgete ja arusaadavate juhiste andmist edaspidiseks tegevuseks. Veel toodi välja, et tagasiside peab olema eesmärgipärane. Sama eesmärgipärasuse tähtsust on välja toonud ka Hattie & Timperley (2007). Seega võib järeldada, et intervjuueeritavad mõistsid tagasisidestamist sarnaselt teoreetiliste seisukohtadega. Vanemallohvitseride arusaamade kohaselt on tagasisidestamise sõjaväelise õppe oluline osa, kuna on see arendab pedagoogiliste oskuste poolest nii õppijat kui ka õpetajat (instruktorit). Järelikult tuleb arendada vanemallohvitseride kompetentsi pedagoogika vallas.

Teise uurimisküsimuse, *Mis soodustab vanemallohvitseride arvamuse kohaselt tagasisidestamist sõjaväelises õppes*, selgus, et instruktorite arvates tagasisidestamist soodustavateks instruktorist sõltuvateks teguriteks on, et instruktor peab olema suuteline reflekteerima oma tegevust, tagasisidestama konstruktiivselt ja vajadusel tunnistama oma

vigasid. Varasemalt läbiviidud uurimustest on samuti välja toodud, et tagasisidestamine, vältimaks ajateenijate kartusi, peab olema konstruktiivne (Pungar, 2014). Üldises õppimise kontekstis on Sadler (2010) välja toonud, et langetamata õppijate eneseusku, on positiivsete nüansside väljatoomine tagasisidestamisel aktuaalne. Veel toodi intervjuudes välja, et tagasisidestamist soodustab instruktorite eneseväljendusoskus. Seda nüanssi peab oluliseks sõjaväelasest juhiks olemise kontekstis, ka Piirimees (2021). Seega vältimaks negatiivseid emotsioone ajateenijate aadressil, tagasisidestada konstruktiivselt ja vajadusel õppijaid kiitma, on instruktoril oluline analüüsida enda tegevust õpetamise kontekstis.

Instruktoritest mittesõltuvate teguritena leidsid vanemallohvitserid, et neid toetavad tagasisidestamisel VAPK, tänapäevane õpikäsitus ja pedagoogiline lisakursus. Tartu Ülikool (*s.a.*) toob välja, et õppimine peaks olema nüüdisaegse õpikäsitluse kontekstis õpilasest lähtuv. Seega peavad vanemallohvitserid viima ennast kurssi õppijate vajadustega ning vajadusel nendega arvestama. Sõjaväeline juhtimine vanemallohvitseridele (2019) reguleerib õppe pikkuse (60 EKAP.) Sellest 15,5 EKAP on pedagoogika moodul, millest omakorda eraldi on instruktori õpe (8 EKAP). Seega on tulevastel instruktoritel üsna piiratud võimalused pedagoogiliselt oma kompetentsi arendada. Järelikult kõik vanemallohvitserid, sõltuvalt oma vanusest, ei pruugi olla valmis konstruktiivselt tagasisidestama. Piisav hulk täiendkoolitusi, vanemate kolleegide tunnivaatlused ja eneseanalüüs peaks olema instruktorite tagasisidestamise kompetentsi oluliseks osaks.

Kolmanda uurimusküsimuse, *Mis takistab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises õppes*, vastustest selgus, et tagasisidestamist takistavaks ja instruktorist sõltuvaks teguriks sõjaväelises väljaõppes on õppijate teadmiste ja oskuste kohta tehtav puudulik taustauuring. Sõjaväelise väljaõppe eeskiri (2021) sätestab, et õppeprotsessi planeerimisel tuleb eelnevalt välja selgitada õpilaste eelteadmised õppe eesmärgipärasel planeerimisel. Lisaks heideti intervjuudes ette instruktorite puudulikku eneseväljendusoskust, ropendamist, negatiivsete nüansside välja toomist ja oskamatust väljaõpet planeerida. Samuti toodi välja, et õpetatavatele (ajateenijatele) konstruktiivsete hinnangute andmine on puudulik. Lisati veel, et negatiivne tagasiside pärsib õppimist. Sarnaselt eeltoodule on Lussier & Achua (2013) ja Piirimees (2021) välja toonud, et tagasisidestamisel peab olema konstruktiivne ja vältima süüdistamist ning Sadler (2010) lisab, et tagasiside peab vigade osutamisel sisaldama positiivseid nüansse. Seega, et õppijate eneseusk ei langeks, peavad vanemallohvitserid olema valmis konstruktiivselt tagasisideks. Et konstruktiivselt tagasisidestada, on oluline

teadlikumalt kujundada vanemallohvitseride teadmisi ja mõistmist tagasisidestamisel, pöörates sõjaväelises väljaõppes sellele suuremat tähelepanu.

Instruktorist mittesõltuvad takistused tagasisidestamisel olid, et tagasisidestamiseks on eraldatud vähe aega, väljaõpe on intensiivne ja õppijate tase on erinev. Kaitseväge peastaap (2021) reguleerib väljaõppeperioodi pikkuse, olenevalt üksuste eripärast, üldjuhul ühe aasta pikkuseks. Sellest tulenevalt on vanemallohvitseridel üsna suureks väljakutseks planeerimise faktor just väljaõppe ettevalmistamise, läbiviimise ja kokkuvõtete osas. Lisaks kirjeldab Jõgi (2021) oma artiklis, et Eesti Kaitseväes teenivad ajateenijad on läbilõige ühiskonnast. Seega on kaitseväge vanemallohvitseridel üsna keeruline teha kindlaks õppijate teadmiste ja oskuste taset. Lisaks on olemas tõenäosus puutuda kokku nõrgemate ja passiivsete õppijatega. Järelikult lasub vanemallohvitseridel üsna suur vastutus väljaõppe planeerimise ja vastutuse osas.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et kui vanemallohvitserid tagasisidestavad konstruktiivselt, siis kandub tagasisidestamise oskus ka ajateenijatele kui tulevastele reservväelastele. Seega on aktuaalne VAPK õppekava pedagoogikamooduli mahu suurendamine tagasisidestamise kompetentsi arendamiseks.

Bakalaureusetöö piiranguna võib välja tuua kolm olulist nüansi. Esiteks intervjueeritavad tõlgendasid tagasisidestamist ja tagasisidet mitmeti. Piiranguks oli pigem väike ja mittetõenäosuslik valim. Teise piiranguna võib välja tuua asjaolu, et osad intervjueeritavad olid bakalaureusetöö autori endised õpilased. Hirm eksimise ees võis intervjueeritavate vastuseid mõjutada. Kolmanda piiranguna võib välja tuua asjaolu, et bakalaureusetöö autorile oli intervjuude tegemine esmakordne kogemus. Sellest tulenevalt oli intervjueeritavaid keeruline fookuses hoida.

Sisuliste tulemuste osas, tagasiside olemuse poolest, olid uuritavate vastused ootuspärased. Teise ja kolmanda uurimusküsimuste valguses saavad tulevikus kaitseväge väljaõpet läbiviivad instruktorid käesolevast bakalaureusetööst informatsiooni välja toodud soodustavate ja takistavate olukordade kohta tagasisidestamisel erinevates väeosades.

Piirangutele vaatamata on bakalaureusetööl suur rakenduslik väljund, sest see võimaldab teha muutusi vanemallohvitseride teenistusliku täiendkoolituse programmides. Seega saab kaitseväge kontekstis uurimust kohandada ja edasi arendada. Edasist uurimist vääriskid kindlasti vanemallohvitseride valmisolek tagasiside vastuvõtmise kohta. Bakalaureusetöö autor peab oluliseks konstruktiivse tagasisidestamise oskust

vanemallohvitseride seas. Selleks on oluline kujundada nende arusaamu sõjaväelises väljaõppes, pöörates suuremat tähelepanu pedagoogilistele oskustele.

Tänu sõnad

Täna oma juhendajat, Ülle Säälikut sisukate kommentaaride eest bakalaureusetöö valmimisel. Töö edenemisele aitasid kaasa kaasjuhendaja Karmen Trasberg ja nooremlektor Liana Roos, kes motiveerisid ja toetasid mind kirjutama edasiviivate tagasiside punktidega. Täna kannatlikkuse eest õppimisel ja kirjutamisel elukaaslast ja lapsi. Töö edenemisel toetas mind Eveli ja Rita – suur aitäh teile. Lisaks täna allohvitseri, kes nõustusid uurimuses osalema, retsensenti, kursusekaaslast ja Kaitseväge Akadeemia kutseõppegruppi.

Autorluse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Janno Liivak (allkirjastatud digitaalselt) 22.05.2023

Kasutatud kirjandus

- After action review*. (2022) [https://www.betterevaluation.org/methods-approaches/methods/after-actionreview#:~:text=The%20after%20action%20review%20\(AAR,an%20open%20and%20honest%20fashion](https://www.betterevaluation.org/methods-approaches/methods/after-actionreview#:~:text=The%20after%20action%20review%20(AAR,an%20open%20and%20honest%20fashion)
- Black, P., Wilson, M., & Yao, S. Y. (2011). Road maps for learning: A guide to the navigation of learning progressions. *Measurement: Interdisciplinary Research & Perspective*, 9(2-3), 71-123.
- Beilmann, M. (2020). Küsitlusuuringud. <https://samm.ut.ee/k%C3%BCsitlusuuringud>
- Bumbuc, Ş., & Macovei, L. C. M. (2021). Generational differences regarding attitudes towards professional training in the military. *Romanian Military Thinking*, (1).
- Carless, D., & Winstone, N. (2020). Teacher feedback literacy and its interplay with student feedback literacy. *Teaching in Higher Education*, 1-14.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2011). *The Sage handbook of qualitative research*. sage.
- Fletcher, J. D., & Chatelier, P. R. (2000). *An overview of military training*. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA408439.pdf>
- Haridussõnastik (s.a.). *Tagasiside*. <https://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=tagasiside&F=M&C06=et>
- Haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035*. (2021) https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-09/1._haridusvaldkonna_arengukava_2035_kinnitatud_11.11.21.pdf
- Harro-Loit, H. (2019). Tagasi- ja edasiside kui väärtustel põhinev kommunikatsioon. H. Harro-Loit., T. Kõnnusaar., M-L. Nummert., & M. Sutrop (2019), *Tagasiside. Käsiraamat lapsevanemale ja koolijuhile*. (lk37–45). EKSA
- Havnes, A., Smith, K., Dysthe, O., & Ludvigsen, K. (2012). Formative assessment and feedback: Making learning visible. *Studies in educational evaluation*, 38(1), 21-27.
- Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of educational research*, 77(1), 81-112.
- Hea teadustava (2017). <https://www.eetika.ee/et/eesti-hea-teadustava>
- Hunt, P., & Karm, M. (2022). „Tagasiside on nagu taganttuul”: õpetajakoolituse üliõpilaste ja

- õppejõudude arusaamad tagasisidest. *Estonian Journal of Education/Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 10(1).
- Jürimäe, M., Kärner, A., & Tiisvelt, L. (2014). *Kujundav hindamine kui õppimist toetav Hindamine*. Eesti Ülikoolide Kirjastus
- Sõjaväelise väljaõppe eeskiri* (2021). Kaitseväge peastaap
https://mil.ee/wp-content/uploads/2021/04/Sojavaelise_valjaoppe_eeskiri.pdf
- Jõgi, M. (2021). Nooremohvitseri esimesed kuud tööpõllul. A. Saumets (Toim), *Academia Militaris* (lk 56-58). Eesti Ülikoolide Kirjastus OÜ
- Allohvitseride hariduse ja sõjaväelise väljaõppe üldnõuded* (2015). Kaitsevägi
<https://www.ksk.edu.ee/en/files/2020/09/General-Requirements-for-NCO-Education-and-Military-Training.pdf>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kütt, K.; Männiste, T. 2014. Kadettide arusaamad õppimisest ja õpetamisest. *KVÜÕA toimetised, nr 19*. lk 103–126. Eesti Ülikoolide Kirjastus,
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. OÜ Infotrükk
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). Intervjuu. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<https://samm.ut.ee/intervjuu>
- Achua, C., & Lussier, R. N. (2010). *Effective leadership*. Cengage Learning.
- Mayring, P. (2022). Software for Qualitative Content Analysis.
<https://www.qcamap.org/ui/en/home>
- Morrison, J. E., & Meliza, L. L. (1999). *Foundations of the after action review process*. Institute for Defense Analyses Alexandria Va.
- Olev, A., & Alumae, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing*, 10(3), 409-421.
- Ots, A., Kusnets, T., Nemvalts, R., & Nurmoja, V. (2006). *Instruktori abiline*. OÜ Greif.
- Pedaste, M (s.a.) *Nüüdisaegse õpikäsituse mudel*.
<https://sisu.ut.ee/opikasitus/5-n%C3%BC%C3%BCdisaegse-%C3%B5pik%C3%A4situse-mudel>
- Piirimees, A. (2021). Juhiks kasvamine õpetamise kaudu. S. Ganina, & A. Saumets (Toim), *Iga juht on õpetaja, iga õpetaja on juht* (lk 36-39). Eesti Ülikoolide Kirjastus
- Pungar, M. (2014). Ajateenijate juhtide hoiakute kujundamine. – *KVÜÕA toimetised, nr 19*.

- Tartu: Eesti Ülikoolide Kirjastus, lk 46–74
- Rakenduspedagoogika õpik* (2002). Kaitsejõudude peastaap. As Aflex
- Sadler, D. R. (2010). Beyond feedback: Developing student capability in complex appraisal. *Assessment & evaluation in higher education*, 35(5), 535-550.
- Shute, V. J. (2008). Focus on formative feedback. *Review of educational research*, 78(1), 153-189.
- Sinnep, S. (2018). Muutused või traditsioonid kaitseväge instruktorite õpetamispraktikas. *Sõjateadlane*, (9), 119-149.
- Sõjaväeline juhtimine vanemallohvitseridele* (2019).
<https://www.kvak.ee/files/2019/07/S%C3%B5jav%C3%A4eline-juhtimine-vanemallohvitseridele-kutse%C3%B5ppe-%C3%B5ppekava.pdf>
- Tamm, A (s.a.) *Nüüdisaegse õpikäsituse põhiprintsiibid*.
<https://sisu.ut.ee/opikasisitus/n%C3%BC%C3%BCdisaegse-%C3%B5pik%C3%A4situse-p%C3%B5hiprintsiibid>
- Tartu Ülikool (s.a.) *Õppimist toetava hindamise veebikursus*.
<https://sisu.ut.ee/6ppimisttoetavhindamine/edasiviiv-tagasiside>
- Thomas, D. R. (2003). *A general inductive approach for qualitative data analysis*. New Zealand: University of Auckland.
- Vahtramäe, A., Sikk, J., Kaldma, M., Reva, E., Koit, K., & Varendi, M. (2011). *Praktika kõrgkoolis*. Tartu: Sihtasutus Archimedes
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*.
[http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence =](http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=)

Lisa 1. Poolstruktureeritud intervjuu kava

Taustaküsimused:

1. Mis erialal sa VAPK lõpetasid?
2. Mis on teie sõjaväeline haridus?
3. Mitu aastat on sul instruktori kogemust?
4. Mis on su auaste?
5. Kui vana sa oled?
6. Kas omad ettevalmistust anda positiivset ja edasiviivat tagasisidet (VAPK kutseõpe, läbitud täiendkoolitus vmt.)?
7. Missugused kogemused on sul tagasisidega kaitseväes? Palun too näiteid!
8. Kui oluliseks sa pead sõjaväelises õppes tagasisidestamist?

Vanemallohvitseride arusaamad tagasisidestamisest ja selle rakendusvõimalustest instruktoritöös /teenistuses

1. Milline on sinu arusaam tõhusast tagasisidest?
2. Kuidas teie väeosas üldiselt tagasisidestamist rakendatakse? Palun too näiteid!
3. Kuidas sina tagasisidet annad?
4. Selgita, milline on sinu arvamuse kohaselt üldine tagasisidestamine? Milliseid probleeme kohti oled tuvastanud?
5. Millist meetodit sina ise kasutaksid tagasisidestamisel? Palun põhjenda!
6. Kas sa kasutaksid erinevate ajateenijate puhul erinevaid meetodeid tagasisidestamisel? Palun selgita ja too näiteid oma valikutest!
7. Millised instruktorigid kasutaksid sinu hinnangul antud meetodit? Palun põhjenda!
8. Sul on võimalus viia õppetöösse sisse muutus tagasisidestamist efektiivsemaks muuta! Kuidas sa seda teeksid?

Tagasisidestamist soodustavad ja takistavad tegurid vanemallohvitseride arvamuse kohaselt

1. Mis teeb sinu hinnangul tagasisidestamise keeruliseks?
2. Milline on sõjaväelise väljaõppe kontekstis tõhus tagasisidestamise hetke olukord teie arvates?

3. Kas teie arvates antakse tõhusat tagasisidet? Kirjeldage ja tooge mõni näide
4. Missuguseid teadmisi ja oskusi on vanemallohvitseridel tagasisidestamiseks vaja?
5. Millal sa annad tagasisidet õppeprotsessis? (Alguses, keskel, lõpus). Too näiteid!

Kas Teil on veel midagi lisada?

Lisa 2. Uuringus osaleja teadlik nõusolek

UURINGUS OSALEJA TEADLIK NÕUSOLEK

Austatud uuringus osaleja! Palun teil osaleda minu bakalaureusetöös, mis selgitab Eesti Kaitseväes teenivate vanemallohvitseride arusaamu tagasisidestamisest. Intervjuu käigus otsitakse vastuseid küsimusele: kuidas mõistavad vanemallohvitserid tagasisidet, mis soodustab vanemallohvitseride arvamusel kohaselt tagasisidestamist sõjaväelises õppes ja mis takistusi näevad vanemallohvitserid tagasisidestamisel sõjaväelises väljaõppes?

Intervjuu kestvus on orienteeruvalt 45-minutit. Intervjuud salvestatakse ja transkribeeritakse ning kasutatakse vaid bakalaureusetöö kirjutamise eesmärgil. Konfidentsiaalsuse aste lepitakse intervjuueeritavaga kokku intervjuu käigus ning lõputöö kirjutamisel lähtutakse kõige kõrgema konfidentsiaalsuse palvest. Intervjuu salvestused kustutatakse pärast transkriptsioonide valmistamist. Transkriptsioone säilitatakse kuni 1 aasta pärast uuringu lõppemist.

Kui olete nõus uuringus osalema ja nõustute allolevate väidetega, siis palun allkirjastage käesolev nõusolek ja saatke vastutavale isikule tagasi.

- Kinnitan, et olen kursis uuringu eesmärgiga, olen saanud võimaluse esitada uuringu kohta küsimusi ja saanud oma küsimustele rahuldavad vastused.
- Osalen uuringus vabatahtlikult ja tean, et mul on õigus igal ajal uuringus osalemisest loobuda ilma põhjendusi andmata.
- Annan nõusoleku intervjuu salvestamiseks.
- Annan loa kasutada intervjuu materjale pseudonümiseeritult uuringu tulemuste esitlemisel.

Nõustun uuringus osalemisega.

_____	_____	/allkirjastatud digitaalselt/ _____
Osaleja nimi	Kuupäev	allkiri
_____	_____	/allkirjastatud digitaalselt/ _____
Janno Liivak	Kuupäev	allkiri
_____		
Urija nimi		

Lisa 3. Näide kodeerimisest

vajaka või alustad kohe positiivse ja edasiviiva tagasisidega?

Tema: Täiesti oleneb taga nii-öelda siis sooritusest teha sai, et kui näiteks oligi rohkem nii-öelda, mis läks aia taha, ehk siis tulnud hästi välja, alustan sellest näiteks rohkem või siis jällegi olenevalt situatsioonist, võib-olla alustan pigem heast, kui ma näen, et sõdurid on nii-öelda juba väsinud või ei, ei ole nii-öelda motiveeritud. Et siis täiesti oleneb situatsioonist, et kummast ma nagu alustan kas heast või halvast, aga ühele nagu nii-öelda pikemalt nii-öelda kinni pidama nagu ei jää, et kui ongi negatiivne tagasiside siis tagasi side pool siis ühesõnaga et siis pigem on see, et käid punktid kiirelt üle mis, nagu siis olid miinuseks, parandused sisse rääkides või siis tahvli peal näidates on ja kuidas asi korrektsemalt käiks. Ja siis Lähed juba positiivsel, et mis nagu hästi tuli ja siis uuele katsele vajadusel.

Mina: Kas parandused sina sisse või toob õppija sisse? Need, mis vajaka on
Tema: Kui nad suudavad mulle ise öelda, et mis nagunii-öelda siis puudu jäi neil, et kui ma küsin need või siis ma toon ise välja, et see oli miinuseks, mis te arvate, miks siis kui nad toovad ise välja selle, et mis nagu valesti läks, sisaldavad ise, kui ei too, siis ma toon selle ise selle õige käigu välja. Et ilmselgelt esimesed näiteks mingisugused proovimiskorrad, olenevalt näiteks võtame TCCCC taktikaline kannatanu käsitsemine. Kui seal läks midagi metsa kohe esimesel, siis ilmselgelt ma näitan ise, kuidas õieti käib, sellepärast et neil seda kogemust teatud asja puhul võib vähem olla, kui need teadmisi onju ja nii edasi, et see teadmiste pagas on neil väiksem ja siis ma pigem näitan ise selle õige käigu ette. Aga kui neile seda praktikat on juba rohkem teadmisi rohkem sellel alal, siis nad saavad juba ise ka aru, et mis neil metsa läks, onju ja mis nad siis saaksid teistmoodi teha, et see asi läheks järgmise kordusega siis paremini.

Mina: Hästi, aitäh. Kui oluliseks sa pead sõjaväelises õppes tagasisidestamist?

Tema: Mina pean seda enda jaoks vähemalt väga oluliseks, sellepärast et kui ma teen sõduritega mingit asja ja näiteks ma ei tagasisidesta seda tehtud protsessi siis sõdurid ise on ka tegelikkuses piisavalt targad, et nad mõistavad samamoodi asja ja kui sa ei tagasisidesta seda ülesannet mis nad teinud on, siis Nad ei saa enda jaoks sedasamust positiivset negatiivset kätte, et mis oli hästi, mis halvasti, mis vajab parandamist. Ja kui me teeme seda tagasisidet, siis ta saab selle mõiste nii-öelda kätte, et mis oli hästi, mis oli halvasti kas individuaalselt või grupiviisiliselt, onju, aga ta saab selle nii-öelda selle punkti

RQ1-7

RQ1-8

RQ1-9

RQ1-3

RQ1-10

RQ1-11

Category system

- RQ1-1: Tagasiside tuleb hästi edastada
- RQ1-2: Tagasiside peab olema kasulik
- RQ1-3: Tagasiside peab võimaldama õppijal areneda
- RQ1-4: Tagasiside peab võimaldama instruktoril õppida
- RQ1-5: Tagasiside peaks olema analüüsitud
- RQ1-6: Tagasiside peaks olema mitmekesine
- RQ1-7: Tagasiside peab olema poitiivne ja negatiivne
- RQ1-8: Tagasiside peab sisaldama

Lisa 4. Näide kaaskodeerimisest

Intervjueeritavaks oli AO 1

arvates? Millist meetodit need instruktorid kasutaksid just need, kas need vanad olijad või nooremapoolsed või sa arvad, et mõlemad?

RQ2-24

Tema: Ma pigem kaldun arvama seda, et need, kes on vähem siis nii-öelda teenistuses olnud, et need nooremad olijad nii-öelda oskavad anda, teatud, mõistes võib-olla siis seda tagasisidet konstruktiivsemalt või paremini. Et kuna ta on nagu selle värskel õppejõust saanud, mis on nii-öelda uuenenud, kui ütleme sellele kahekümne aastasele isikul, kes on meil siin töötanud, on ju tal võib-olla pole võib-olla ei ole käinud mingeid lisakursustel, ongi selle oma kahekümne aasta taguse baasiga teeb seda tagasisidet, onju, aga selle kahekümne aastaga on meil ju ütleme see hüpe olnud ju meeletu need, selle tagasisidestamise ja kõige muuga. Et kindlasti ma ei saa öelda saja sajaprotsendiliselt, et see, kes on kauem olnud ütleme kakskümmend aastat on ju näiteks, et tema, see tagasiside on kehvem ja kasutab ütleme, kehvemaid meetodeid, kus uus, et kui ta on õppinud ta oskab asjas sees, siis ilmselgelt tema tagasi, siis ta võib-olla on kordades parem, isegi kui see noorel onju. Aga jällegi ei saa võtta sajaprotsendiliselt seda asja.

RQ2-25

Mina: Palun põhjenda, miks sa arvad, et pikema staažiga õpetaja see tagasiside ei ole selline nagu sa praegu arvad, et?

RQ2-25

Tema: Ma arvan, et see tulebki sellest, et kas ta on käinud mingisugustel lisakursustel siin lähimate aastate jooksul. Et need kursused on kindlasti, et mis, kus nagu antakse seda nii-öelda tagasisidestamise meetodite õpet või niimoodi, et kui nagu ei käi ajaga kaasas, siis taga ja nii-öelda see põhi, kuhu see asi loodi, see jääb kõik samaks ja kui ise ka ei õpi, siis see jääbki samaks ja see tagasiside andmine siis jääbki nii-öelda sellele tasemele, mis ta kunagi oli.

RQ2-26

RQ2-26

Kui uuendustega nii-öelda kaasa ei lähe või uuendusi ei saa, siis ta jääbki vajaka nii-öelda, kui nii võtta.

Autori kood: Noorema põlvkonna instruktorid oskavad tagasisidestada paremini

Juhendaja kood: Instruktori tagasisidestamise oskused on muutumas – hiljuti õppinud konstruktiivsemalt

Autor kood: tagasiside eeldab lisakursusi

Juhendaja kood: Tagasiside kui õpitav/arendatav oskus

Autori kood: tagasiside eeldab ajaga kaasas käimist

Lisa 5. Kategooriad ja koodid

Esimese uurimisküsimuse kategooriad ja koodid: *Missugused on vanemallohvitseride arusaamad tagasisidest?*

Peakategooria	Alakategooria	Koodid
Arusaamad tagasiside kasuteguritest	Kasutegurid õpetajale	Tagasiside peab võimaldama instruktoril õppida Tagasisidestamist võivad teha ka õppijad ise juhul, kui sooritused korduvad Tagasisidestamist alustab õpetaja Tagasiside eeldab õppija eelnevat kogemust kaitsevæe teenistuses Tagasiside näitab seda, kas töö käib mõttega Tagasisidestamisel peab üksteisest aru saama Tagasisidestamisel tulevad välja õppijate head ja halvad küljed Tagasiside on õpitav Analüüsisioskus
	Kasutegurid õppijale	Tagasiside peab võimaldama õppijal areneda Tagasisidestamise oskus on vajalik ka õppijale Õpetaja alustab tagasisidestamisega Tagasiside eeldab laia silmaringi Tagasiside aitab rohkem analüüsida Tagasisidestamisel peaks vältima emotsioone Tagasiside kinnistab õpitut Tagasiside nõuab õppijalt analüüsisioskust
Arusaamad tagasiside olemusest		Tagasiside peab olema kasulik Tagasiside peaks olema analüüsitud Tagasiside peaks olema mitmekesine Tagasiside peab olema positiivne ja negatiivne Tagasiside peab sisaldama soovitusi Tagasiside on suuline diskussioon Tagasiside on väga oluline Tagasisidet võib anda individuaalselt või grupile Kõik, kes õpetavad, peavad osakama tagasisidestada Tagasisidestamisel tuleb ennast panna õppija rolli Tagasisidestamisel tehakse ettepanekuid Tagasiside on peale igat situatsiooni Tagasisidestamisel tuuakse välja, see mis oli hästi ja halvasti Tagasiside eeldab lisakursusi Tagasisidestamine eeldab ajaga kaasas käimist Sõltumata ajalisest piirangust, peab tagasiside toimuma, kasvõi põhiasjad vaja välja tuua Tagasisidestamisel on tagasisidestaja see, kes otsustab, mis on oluline Tagasiside on eesmärgipärane

		<p>Tagasiside on läbirääkimine</p> <p>Tagasiside on hinnangu andmine</p> <p>Tagasiside ei tohi olla liiga pikk</p> <p>Üldine tagasiside on jäänud ajale jalgu</p> <p>Tagasiside on info vahetamine</p> <p>Tagasisidet kästakse teha</p> <p>Õpilaste tagasiside on aus kriitika</p> <p>Tagasisidestamist alustab õppija</p> <p>Negatiivsete nüanssidega ei tohiks liialdada</p> <p>Tagasisidestamisel, olenevalt situatsioonist, räägitakse sellest mis on vajaka</p> <p>Tagasiside algab halvaga</p> <p>Tagasiside on lühikokkuvõte</p> <p>Tagasiside on teiste instruktorite arvamus</p>
--	--	---

Teise uurimisküsimuse kategooria ja koodid: ***Mis soodustab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises väljaõppes?***

Peakategooria	Koodid
Instruktoritest mittedõltuvad tegurid	<p>Vanemallohvitseride põhikursus (VAPK) soodustab tagasisidestamise oskust</p> <p>Tagasisidestamist soodustavad VAPK materjalid</p> <p>Teiste instruktorite kogemus</p> <p>Noorem põlvkond oskab tagasisidestada paremini</p> <p>Tagasisidestamist soodustab tänapäevased õpikäsitlused</p> <p>Tagasisidestamist soodustavad lisakursused</p> <p>Tagasisidestamist soodustab välislektor</p> <p>Tagasisidestamist soodustab eelnev kogemus pedagoogika vallas</p> <p>Tagasisidestamist soodustavad kontrollküsimused</p> <p>Tagasisidestamist soodustab kolleegide tagasiside</p> <p>Tagasisidestamist soodustab konstruktiivne arutelu</p> <p>Tagasisidestamist soodustab heade ja halbade asjade välja toomine</p> <p>Tagasiside ei tohiks olla liiga pikk</p> <p>Tagasisidestamist soodustab etteantud kindel struktuur</p> <p>Tagasisidestamist soodustab väiksem grupp inimesi</p> <p>Tagasisidestamist soodustab väiksem arv instruktoreid</p> <p>Tagasisidestamist soodustab õppija</p> <p>Tagasisidestamist soodustab praktiline tegevus</p> <p>Tagasisidestamist soodustab kõikide osapoolte kaasamine</p> <p>Tagasisidestamist soodustab AAR</p> <p>Tagasisidestamist soodustab kriitiliste kohtade välja toomine</p> <p>Tagasisidestamist soodustab oma vigadest õppimine</p> <p>Tagasisidestamist soodustab kui antakse juhiseid edaspidiseks</p> <p>Tagasisidestamist soodustab mitteeristav hindamine</p> <p>Tagasisidestamist soodustavad kokkuvõtlikud märksõnad</p> <p>Tagasisidestamist soodustab probleemsete õppijate eraldamine</p> <p>Tagasisidestamist soodustab kindel aeg ja koht</p> <p>Tagasisidestamist soodustab see, kui kõik õppijad saavad rääkida</p>

Instruktoritest sõltuvad tegurid	<p>Noorema põlvkonna instruktorid oskavad tagasisidestada paremini</p> <p>Tagasisidestamist soodustab eelnev kogemus</p> <p>Tagasisidet soodustab eelnev analüüs</p> <p>Tagasisidestamist soodustab eneserefleksioon</p> <p>Tagasisidestamist soodustab eelnev praktika</p> <p>Esma õppijate puhul soodustab tagasisidestamist , kui instruktor alustab tagasisidestamisega</p> <p>Ajaga kaasas käimine</p> <p>Tagasisidestamist soodustab isiklik initsiatiiv</p> <p>Tagasisidestamist soodustab eesmärgipärasus</p> <p>Tagasisidestamist soodustab konstruktiivsus</p> <p>Tagasisidestamist soodustab motivatsioonikõne</p> <p>Tagasisidestamist soodustab vastava teemaga kursis olemine</p> <p>Suuline tagasiside soodustab tagasisidestamist</p> <p>Kirjalik tagasiside soodustab tagasisidestamist</p> <p>Tagasisidestamist soodustab oma vigade ja eksimuste tunnistamine</p> <p>Tagasisidestamist soodustab väike asjakohane huumor</p> <p>Tagasisidestamist soodustab eneseväljendus</p> <p>Tagasisidestamist soodustab aus kriitika</p> <p>Tagasisidestamist soodustab ausus</p> <p>Tagasisidestamist soodustab julgus</p> <p>Tagasisidestamist soodustab keskendumine</p> <p>Tagasisidestamist soodustab see, kui alustad negatiivse välja toomisega</p> <p>Tagasisidestamist soodustab tõlgi abi</p> <p>Tagasisidestamist soodustab nõ „ auru välja laskmine " peale sooritust</p>
----------------------------------	--

Kolmanda uurimisküsimuse kategooria ja koodid: ***Mis takistab vanemallohvitseride arvates tagasisidestamist sõjaväelises õppes?***

Peakategooria	Koodid
Instruktorites mittesõltuvad takistused	<p>Tagasisidestamist takistab teoreetiliste materjalide puudus</p> <p>Tagasisidestamist takistab õppurite erinev tase</p> <p>Tagasisidestamist takistab täiendkoolituste vähesus</p> <p>Tagasisidestamist takistab liiga suur grupp</p> <p>Tagasisidestamist takistab liiga palju instruktoreid</p> <p>Tagasisidestamist takistab teadmatus juhtkonna tasandil</p> <p>Tagasisidestamist takistab ajapuudus</p> <p>Tagasisidestamist takistab vähene aeg teostamiseks eneseanalüüsi</p> <p>Tagasisidestamist takistab eristav hindamine</p> <p>Tagasisidestamist takistab vähene pedagoogikaalane täiendõpe</p> <p>Tagasisidestamist takistab liiga intensiivne õpe</p> <p>Tagasisidestamist takistab õpetatavate mõistmatus asjadest aru saada</p>
Instruktoritest sõltuvad tegurid	<p>Tagasisidestamist takistab väsimus</p> <p>Tagasisidestamist takistab erialase teadmiste pagasi puudumine</p> <p>Tagasisidestamist takistab keelebarjäär</p> <p>Tagasisidestamist takistab pikaajaline staaž (tekib läbipõlemise ja tüdimuse oht)</p> <p>Tagasisidestamist takistab vähene motivatsioon</p> <p>Tagasisidestamist takistab teemast kõrvale kaldumine</p> <p>Õppijate vähene kaasamine takistab tagasisidestamist</p>

	<p>Tagasisidestamist takistab sõjaväelise hariduse puudumine</p> <p>Tagasisidestamist takistab enese reflekteerimise oskuse puudumine</p> <p>Tagasisidestamist takistab vähene teadmiste pagas</p> <p>Tagasisidestamist takistab vähene kogemus</p> <p>Tagasisidestamist takistab oskamatus vigu leida</p> <p>Tagasisidestamist takistab liiga pikad tagasisided</p> <p>Tagasisidestamist takistab mõõduka huumori puudumine</p> <p>Tagasisidestamist takistab ajale jalgu jäänud pedagoogilised teadmised</p> <p>Tagasisidestamist takistab kõva hääl</p> <p>Tagasisidestamist takistab liiga kaua ühe koha peal töötamine</p> <p>Tagasisidestamist takistab kindla tagasisidestruktuuri puudumine</p> <p>Tagasisidestamist takistab kontrollküsimuste puudumine</p> <p>Tagasisidestamist takistab ropendamine</p> <p>Tagasisidestamist takistab puudulik eneseväljendusoskus</p> <p>Tagasisidestamist takistab oskamatus väljaõpet planeerida</p> <p>Tagasisidestamist takistab puudulik taustauuring</p> <p>Tagasisidestamist takistab kogemuste puudumine</p> <p>Tagasisidestamist takistab julguse puudumine</p> <p>Tagasisidestamist takistab keskendumisraskused</p> <p>Tagasisidestamist takistab targutamine</p> <p>Tagasisidestamist takistab klassi paigutus</p>
--	---

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Janno Liivak,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Vanemallohvitseride arusaamad tagasisidest ning tagasisidestamist soodustavatest ja takistavatest teguritest sõjaväelises väljaõppes“ mille juhendaja on Ülle Säälük (kaasjuhendaja Karmen Trasberg), reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22. mail 2023 aasta